

PRIREDIO: NENAD STEVOVIĆ

CETINJSKI DIPLOMATSKI KREŠENDO

Neposredno nakom Berlinskog kongresa 1878. godine i zvaničnog priznavanja nezavisnosti Knjaževine Crne Gore od strane velikih sila koje to nijesu do tada uradile, uspostavljaju se diplomatski odnosi sa brojnim državama i na prijestonom Cetinju počinje da se stvara i egzistira raznolika diplomatska kolonija. Ruski naučnik i „građanin svijeta” **Pavle Rovinski**, koji se 1879. godine obreo u Crnoj Gori, će će, sa manjim prekidima boraviti 27 godina, tih godina je zabilježio: „*Ne znam ima li u svijetu toliko male varošice, koja bi vukla k sebi više radoznalih putnika, kao Cetinje, i ima li druga koja državnica, kao Crna Gora, koja bi obraćala na sebe više pažnju cijeloga svijeta i igrala tako važnu političku ulogu.*” U periodu od 38 godina (1878–1916) svoje akreditovane diplomatske predstavnike, različitog stepena i nivoa, na Cetinju imali su: Austrougarska, Rusija, Velika Britanija, Francuska, Italija, Bugarska, Njemačka, Srbija, Turska, Grčka, Sjedinjene Američke Države, Belgija i Španija.

AUSTROUGARSKA

Prvi austrougarski diplomata akreditovan kod Dvora na Cetinju bio je baron Temel. „Glas Crnogorca” u broju od 10. februara 1879. godine piše: „Gospodin pukovnik Temel stigao je iz Beča na Cetinje u ponedjeljak. U utorak popodne bio je u Dvoru, po postojećem ceremonijalu, zvanično predstavljen, gdje je g. Temel predao svoju akreditivu”. Nakon njega do sredine 1914. godine poslanici su bili Todor Milinković, Frajher von Gizl, Evgenije Kućinski, baron Makio, baron Kun Oton fon Kunenfeld, baron Vladimir Gizl, i Edvard Oto koji je bio i potonji diplomatski predstavnik Austrougarske u Kraljevini Crnoj Gori. Napustio je Cetinje usljed činjenice da su se Crna Gora i Austrougarska našle na suprotnim stranama u Prvom svjetskom ratu.

Monumentalno zdanje austrougarskog poslanstva, građeno je u stilu bečke secesije po projektu arhitekta dr Josipa Sladea u periodu od 1897. do 1899. godine. Sa diplomatskim navikama, u malu zemlju na Balkanu, iz Beča su prenijete i religiozne, pa je za svoje i potrebe drugih vjernika austrougarsko poslanstvo sa severne strane zdanja sagradilo i rimokatoličku kapelu u neoromaničkom stilu. Pročelje kapele završava se atikom sa figurama Bogorodice i dva anđela. Cijelu raskoš harmonične usklađenosti upotpunjuje vrt sa teniskim terenom. Park je oivičen ogradom od kamena i kovanog gvožđa. Poslanstvo je funkcionisalo do Prvog svjetskog rata.

Tokom istorije zdanje je nekoliko puta mijenjalo namjenu. Za vrijeme austrougarske okupacije u njoj je bila uprava, a između dva svjetska rata komanda

Austrougarsko poslanstvo

Zetske divizije, pa je u narodu poznata i pod imenom „Divizija”. Danas je u tom zdanju smješten Fakultet Likovnih Umjetnosti.

RUSIJA

Samo nekoliko mjeseci poslije Berlinškog kongresa uspostavljeni su zvanični diplomatski odnosi između Crne

sekretara. To je bio A. N. Špejer. On je stanovao u privatnoj kući u Katunskoj ulici (sada Njegoševa 47). Nakon Jonina diplomatski predstavnici Rusije na Cetinju su bili: Aleksandar S. Kojander, Kimon Manulović Argiropulo, Konstantin Arkadijevič Gubastov, P. M. Vlasov, Andrej Nikolajevič Ščeglov, Petar Maksimov, Nikola Djačenko, Sergej Arsenjev i Aleksandar A. Girs.

Rusko poslanstvo

Izgradnja velelepne zgrade ruske legacije na Cetinju počela je 21. maja 1900. godine svečanim „vodoosvećenjem temelja” u čiji kamen temeljac je ugrađena metalna ploča sa prigodnim natpisom. Zgrada je, bez sumnje, jedno od najprezentativnijih arhitektonskih zdanja u prijestonici Crne Gore. Projektovao je italijanski arhitekta Koradini, u stilu kasnog ruskog baroka, tzv. „peterburškog ampira”. Zdanje je korišćeno za potrebe diplomatske misije Rusije sve do njenog okončanja uoči kapitulacije Crne Gore u I svjetskom ratu.

Između dva rata u ovoj zgradi su bile smještene Ženska gimnazija i Državna učiteljska škola. Poslije Drugog svjetskog rata zgrada je korišćena u različite svrhe, a od 1988. pa sve do požara 2012. godine u njoj je bio Fakultet likovnih umjetnosti. Sanacija nastala usled požara kompletno je završena 2017. godine. Bogato ukrašena spolja dekorativnom ornamentikom, imala je i raskošan enterijer. Zgrada je okružena lijepim malim parkom, ograđenim ogradom od kovanog gvožđa. Uz kapiju su dvije stražarnice koje se estetski uklapaju u ambijentalnu cjelinu.

VELIKA BRITANIJA

Godinu dana pošto je Crna Gora stekla nezavisnost na Berlinskom kongresu, uspostavljeni su diplomatski odnosi sa Velikom Britanijom. U periodu od 1879. do 1916. godine diplomatski predstavnici Velike Britanije na Cetinju su bili: Viljem Kirbi Grim, Valter Bering, Robert Kenedi, Šarl Luj Grak, Viljem Edvard Orel, Anri Bomon (koji je predstavljao britansku vladu na svečanostima krunisanja kralja Nikole 1910. godine) i Džon Frensis Čarls de Salis.

Zgrada poslanstva Velike Britanije sagrađena je 1913. godine, u neposrednoj blizini prestolonasljednikovog dvorca. Stilski nalik na engleske ljetnjikovce, sa zatvorenim trijemom iznad kog je balkon, videnicama na krovu, asocira na romantičarsku arhitekturu, za koju je najvjerovatnije glavni „krivac” engleski arhitekta Harti. Enterijer odiše jednostavnošću, u skladu sa praktičnim nacionalnim duhom Engleza, dok je bogata bašta u ljetnjim mjesecima bila poprište za rješavanje važnih diplomatskih pitanja na prijemima, uz zvuke malog orkestra, dok se služio škotski viski i domaće crmničko vino.

Poslanstvo Velike Britanije

Tokom Prvog svjetskog rata zgradu je preuzela Austrougarska, a između dva rata u nju je stanovao ban Žetske banovine. Danas je u ovoj zgradi smještena Muzička akademija.

FRANCUSKA

Od 1886. godine sjedište francuskog poslanstva preselilo se iz Dubrovnika na Cetinje. Ono je najprije bilo smješteno u kući koja je bila u privatnom vlasništvu protođakona Radičevića, koji je tu kuću prodao Legaciji Francuske. Tokom 30 godina veliki broj francuskih diplomata su vodili misiju na Cetinju. Redom to su: Le Roe, Sen Kanten, Baron de Montgaskon, D' Avril, Šefer, Salvador Patrimonio, Žerar Ogist, konte Amelo Šaju, Moris Bompar, Deno, Pol Depre, De L' Bulinijer, Fernand Suar, Grof Sersej, Etjen Gonderaks, Rejmon Enar i Delaroš Verne.

Među Cetinjanima i danas kruži legenda o birokratskoj zabuni pri na-

stanku jedne od najljepših građevina u njihovom gradu, ambasade Francuske. Legenda kaže da je ova velelepna zgrada trebalo da bude ambasada u Egiptu, ali je greškom Ministarstva inostranih poslova Francuske zamijenjen projekat pa je nikla u središtu crnogorske prijestonice.

Inicijativu za njen nastanak, kažu istorijski podaci, pokrenuo je francuski diplomata u Crnoj Gori grof Sersej. Uz bogatu diplomatsku aktivnost, kao pragmatičan čovjek, imao je velike zasluge što je na Cetinju podignuta „prijestonička ljepotica”, kako su francusku legaciju nazivali ljudi na Dvoru. Zgrada je završena u jubilarnoj 1910. godini, i u njoj je 14. jula te godine svečano proslavljen praznik Francuske republike, pad Bastilje. Dok je ambasador primao čestitke ispred poslanstva orkestar je svirao Marseljezu.

U funkciji francuskog poslanstva je bila do 1915, a od 1949. godine Nacio-

Francusko poslanstvo

Italijansko poslanstvo

nalna biblioteka Crne Gore „Đurde Crnojević” je koristi za svoje potrebe. I danas, jedinstven izgled cijeloj građevini daje vrt sa kovanom ogradom i fasada sa mnoštvom raznobojnih keramičkih pločica, različitih oblika i veličina.

ITALIJA

Italija je 1879. godine uspostavila diplomatske odnose sa Crnom Gorom i njen prvi otpravnik poslova na Cetinju je bio Cezar Durando. Poslije njege u diplomatskoj misiji su Likurgo Maco, Bjanki od Lavanje i Kastelbjanke, Sanminijateli, Rikardo Bolati, Luiđi Điolamo Kuzani, prof. Korado Nikolini, Andrea Karlotti di Riparbela, Baron Skviti, Negrif Kambiozo i Romano Avenana.

U zgradi u kojoj se danas nalazi Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurde Crnojević” bilo je sedište italijanske diplomatije u Crnoj Gori. Rađena je po projektu čuvenog italijanskog arhitekta Koradinija, čiji se rukopis prepoznaje u jednostavnoj spoljašnosti i raskošnom

interijeru. Kamen-temeljac za ovo izuzetno zdanje postavljen je 1905. godine, a gradnja okončana 1910. godine kada je knjaževina Crna Gora proglašena za kraljevinu. Zdanje je sastavljeno od glavne i sporedne zgrade, koje su spojene pasarelom. Ulaz zgrade je pokriven lijepim trijemom, što sa mansardnim lijepim prozorima i dimnjacima naglašava krovnu konstrukciju i čitavom eksterijeru daje poseban naglasak. Zgrada je bila okružena predivnim parkom i terenima za igranje tenisa i golfa.

BUGARSKA

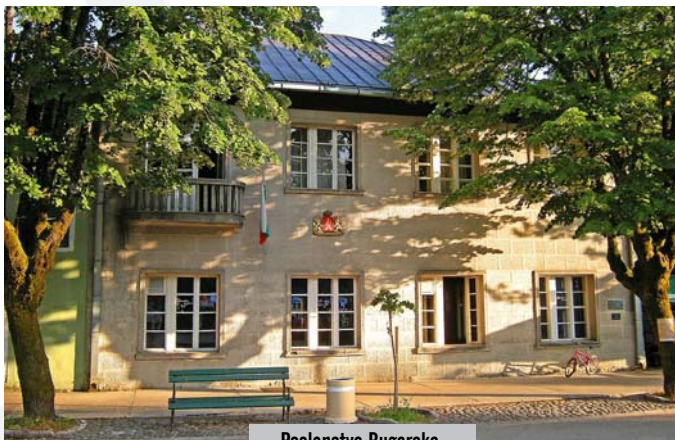
Zvanični diplomatski odnosi između Knjaževine Crne Gore i Kraljevine Bugarske uspostavljeni su 1897. godine a prvi bugarski diplomata na Cetinju je bio Konstantin (Spas) Konstantinović. Nakon njega u diplomatskoj misiji su Dimitri Rizov (cetinjski zet, oženio Bosiljku Vuletić, a vjenčao ih knjaz Mirko), Andrija Tošev i dr Nedeljko Kolušev.

Početkom 1910. godine, uz dozvolu vladara, vojvode Iva Radonjića, bugar-

ska vlada je za potrebe smještaja poslanstva adaptirala kuću lociranu u Dvorskoj ulici. Projekat adaptacije izradio je arhitekta Fernando Balako, koji je istovremeno bio angažovan na rekonstrukciji dvora knjaza Nikole I.

SRBIJA

Diplomatski odnosi između Srbije i Crne Gore uređeni su 1897. godine. Prvi opunomoćeni ministar i izvanredni poslanik Srbije na crnogorskom Dvoru je bio general Jevrem Velimirović. Nakon njega diplomatski predstavnici Srbije na Cetinju su pukovnik Aleksandar Mašin, generštabni pukovnik Vasilije Antonić, Miloš Vasić (kasnije general srpske i jugoslovenske vojske), Jovan Jovanović, Todor Petković, Mihailo Gavrilović i Ljuba Mihailović.

Poslanstvo Bugarske

U blizini dvorca kralja Nikole na centralnom trgu na Cetinju, u jednostavnoj zgradi bez stilskih odlika, bilo je smješteno srpsko poslanstvo od 1909. do 1915. godine. Između dva svjetska rata u njemu je bio Oficirski dom. Tu zgradu Opština Cetinje 1986. godine ustupa Narodnom muzeju Crne Gore za potrebe Etnografskog muzeja.

Srpsko poslanstvo

NJEMAČKA

Zvanični diplomatski odnosi između Knjaževine Crne Gore i Carevine Njemačke uspostavljeni su 1906. a trajali su do 10. avgusta 1914. godine. Nakon ženidbe prijestolonasljednika Danila njemačkom princezom Jutom Mecklenburg, knjaz Nikola je 17. maja 1905. godine stigao u Berlin i posjetio njemačkog cara Vilhelma. Poslije toga Njemačka otvara stalno diplomatsko predstavništvo na Cetinju. Prvi njemački izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar u Crnoj Gori bio je Piligrimi Baltaci, šef jednog odjeljenja u Ministarstvu inostranih poslova u Berlinu. Od 1910. godine njemački diplomatski predstavnik na Cetinju bio je Henri Ekart. Za potrebe njemačkog poslanstva služila je kuća Jovana Milunovića – Pipera. Po arhitekturi predstavlja standardnu cetinjsku kuću. Zidana je od kamena, malterisana, ima prizemlje, sprat i mansardu, a krovna konstrukcija je na dvije vode. Kuća je danas stambeni objekt.

Njemačko poslanstvo

TURSKA

Zvanični diplomatski odnosi između Knjaževine Crne Gore i Carevine Turske uspostavljeni su 1881. godine po principu reciprociteta. Prvi diplomatski predstavnik Turske na Cetinju je bio Riza-beg. Nakon njega, do 26. septembra 1912. godine kada su odnosi prekinuti zbog Prvog balkanskog rata, misiju su predvodili Dževat-paša, Sejfulah, Hasan Husni, Ahmet Favzi, Sadredin Bej, Alfred Rusten i posljednji Alil Bej.

Knjaz Nikola je 1885. godine dao odobronje da Turska za rezidencijalne potrebe diplomatske misije može kupiti zgradu kod privatnog vlasnika. Tako je poslanik Turske Carevine na Cetinju Dževat-paša iste godine otkupio novu kuću koja je do tada bila u privatnoj svojini crnogorskog vojvode Maša Vrbice. U toj kući je od 1890. godine bilo smješteno tursko diplomatsko poslanstvo, koje je narod nazvao „Pašina kuća”. Poslanstvu je, od strane knjaza Nikole, ustupljeno i zemljište u okolini te zgrade, na kojemu je turska diplomatska

Poslanstvo Turske

misija na Cetinju napravila finu baštu i park.

Od 1995. godine, nakon re-noviranja i adaptiranja, u toj zgradi je smještena crnogorska visokoškolska ustanova – Fakultet Dramskih umjetnosti. Zgrada je proglašena spomenikom kulture Crne Gore i zakonom je zaštićena.

GRČKA

Grčka je među prvim državama koja je nakon Berlinskog kongresa uspostavila diplomatske odnose sa Crnom Gorom. Generalni konzulat je otvoren 1881. godine na čelu sa konzulom Aleksandrom Logotetisom. Njega je zamenio Andreas Psilas a kasnije su funkcije diplomatskog predstavnika Grčke obavljali Teodoridis, Stamati Antonopulu, Gijom Fontana, Evgenije Evgenijades, Mihail Tsamados, Jovana Psara, Konstantinidis, Renti i Atos Romanos.

Legacija Grčke nije za svoje potrebe imala sopstvenu zgradu. Za svoje diplomatsko poslanstvo Grčka je koristila zakupljene privatne kuće – prvo blizu Vojnog stana, zatim u glavnoj Katunskoj ulici, u ulici Ivana Crnojevića i na kraju kod Bolnice, pored puta za Podgoricu (Ivanbegova ulica). Kao jedini neutralni diplomata, grčki predstavnik je ostao na Cetinju i tokom 1916. godine.

BELGIJA

Knjaževina/Kraljevina Crna Gora je imala uspostavljene međudržavne odnose sa Belgijom koja na Cetinju nije imala svoje Poslanstvo (Le-

Poslanstvo Kraljevine Grčke

gaciju). Ali, činjenica je da je Crna Gora ostvarivala diplomatsku komunikaciju sa Belgijom, te da je s njom zaključivala ugovore i nagodbe političkog i trgovinskog karaktera.

Belgijski kralj Albert je na prijedlog svog ministra vanjskih poslova, imenovao Vuka Jeftovog Vuletića, cetinjskog trgovca i hotelijera, za počasnog vicekonzula Kraljevine Belgije na Cetinju. Za potrebe smještaja počasnog konzulata Vuletić je koristio svoju kuću koja se nalazila u tadašnjoj Dvorskoj ulici, današnji Trg kralja Nikole. Tu kuću danas koriste nasljednici njegove porodice.

Konzulat Kraljevine Belgije

Hotel Grand rezidencija poslanstva SAD

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Diplomatsko predstavništvo SAD ustanovljeno je na Cetinju početkom ovoga vijeka. Prvi američki izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar pri crnogorskom dvoru bio je Džon Džekson. Njega je knjaz Nikola primio u audijenciju 30. oktobra 1905. godine. Poslije njega do 1915. godine smjenjivali su se američke diplomate Rišmon Pirson, Džordž Mozes (urednik lista „Concord Evening Monitor“), Šurman i Džordž Vilijams. Oni su bili nastanjeni u Atini, a kada su boravili na Cetinju rezidencija američkog poslanstva u Crnoj Gori bila je u hotelu „Lokanda“, kasnije nazvanim „Grand hotel“ koji je sagrađen 1864. godine. Kao spomenik kulture, zgrada je bila zaštićena zako-

nom. Međutim, od posljedica aprilskog zemljotresa 1979. godine ozbiljno je oštećena zbog čega je i srušena.

ŠPANIJA

Crna Gora je i sa Španijom imala uspostavljene međudržavne odnose, koji nijesu imali rang Poslanstva (Legacije). Na Cetinju je u vrijeme balkanskih ratova, tokom 1912. i 1913. godine, boravio major Emilio Toro, koji je vršio dužnost vojnog atašea Španije u Kraljevini Crnoj Gori. Ondašnji crnogorski provladin list „Cetinjski vjesnik“ u broju od 15. oktobra 1912. godine, navodi da je španski major Toro stigao na Cetinje, te da su, pored njega, u prijestonicu Crne Gore prispjeli i dvojica britanskih oficira.